

КУЛЬТУРА ДОНАТИВ ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Політична культура як важливий компонент політичної системи втілює у собі політичний досвід суспільства, піддаючись найбільшим змінам у кризові періоди історії. Потужним чинником впливу на політичну культуру українського суспільства стала збройна агресія російської федерації, яка поставила перед українцями питання не лише збереження державності, але й себе як нації. У період російсько-української війни, а особливо в умовах повномасштабного вторгнення росії, відбулися потужні зміни у громадській свідомості українців, змістом яких є трансформація політичних цінностей та політико-ідеологічних орієнтацій, що, у свою чергу, сприяє активізації громадських ініціатив, зокрема, волонтерської діяльності.

Якісна трансформація політичної культури українців пов'язана з консолідацією суспільства навколо ідеї захисту української нації і відстоювання незалежності нашої держави та її суверенітету. Зокрема, зріс рівень зацікавленості політикою. За даними дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова у вересні-жовтні 2022 року, після початку широкомасштабного вторгнення росії рівень інтересу до політики в Україні суттєво зріс, що засвідчують такі дані: «дуже» або «скоріше» цікавляться політикою більшість (56%) респондентів, не цікавляться – 43%. Вищий рівень зацікавленості політикою демонструють жителі Західного і Центрального регіонів (60%), нижчий – Півдня (48%) і Сходу (47%). Соціологи відзначають зростання рівня зацікавленості політикою у всіх регіонах у порівнянні з 2017 роком. Наведені дані варто порівняти з попереднім періодом: лише близько третини громадян протягом 2011-2020 рр. відповідали, що вони або дуже цікавляться політикою, або скоріше цікавляться нею, тоді як від 62% до 67% зазначали, що не дуже цікавляться політикою або не цікавляться нею зовсім [1, с. 9, 10]. Високий рівень зацікавленості політикою стає спонукальним мотивом до більш активної політичної діяльності. Нині спостерігаємо зростання рівня соціальної активності громадян, зокрема, посилення волонтерського руху у різних формах та проявах через долучення до нього все більшої кількості громадян, що є важливим свідченням якісної трансформації політичної культури українців.

Волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована,

неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги [2]. Практика волонтерства для незалежної України не нова, однак до початку російсько-української війни вона стосувалася переважно невійськових сфер: волонтерство у сфері надання соціальних послуг задля підтримки осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, волонтерство у сфері захисту навколишнього середовища, збереження культурних та історичних пам'яток тощо. З початком російсько-української війни активізувалося надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, підтримка осіб, постраждалих внаслідок російської агресії, зооохоронна діяльність тощо. Це неповний перелік, адже волонтерська робота потрібна у всіх сферах, які потерпають від російської агресії.

Запорукою ефективного волонтерства є грошові донати, без яких неможливе ефективне закриття волонтерами тих чи інших нагальних проблем. Донат – благодійний фінансовий внесок на суспільно корисну справу; добровільна матеріальна допомога. За даними Страткому ЗСУ, станом на грудень 2023 р. українці задонатили понад 100 млрд. грн. На нашу думку, систематична і мотивована діяльність українців у період повномасштабної війни з надання добровільної матеріальної допомоги Збройним Силам України та на інші потреби, пов'язані з подоланням негативного впливу дій країни-агресора, свідчить про виникнення в Україні специфічної культури донатів. Вона проявляється в усвідомленні громадянами необхідності донатів і у практичних діях: організації зборів, їх інформаційній підтримці, власне донатах.

У період повномасштабної війни збір донатів відбувається у різних формах: не лише традиційні збори, але й збори-сторітейлінги; аранжування на відомі пісні; мінізбори, які прив'язані до одного великого збору; збори-аукціони; заходи з входом-оплатою, які йдуть на армію чи підтримку конкретної організації [3]. Ще одну технологію зборів застосовують банки, бренди чи мобільні платформи (наприклад, «Дія», «Сільпо», monobank та ін.), коли залишки на бонусних рахунках, кешбеки чи бали з систем лояльності за згодою клієнта конвертують у гроші чи одразу спрямовують на підтримку України [4].

Культура донатів підтримується завдяки поясненню необхідності благодійних фінансових внесків, зокрема, важливості невеликих донатів. У контексті цього цікавою є ініціатива «Відправ Франка на фронт», спрямована на активізацію щоденної підтримки українського спротиву. Ідея з'явилася у 2015 році і набула поширення у 2022 році. Ініціатори проєкту закликають щоденно «відправляти» цього письменника з кишені на війну, адже такий необтяжливий внесок (20 грн.) дає потужний сумарний результат. «Якщо тільки

ви впродовж 30 днів скидатимете по одному Франку щоденно на потреби ЗСУ, через місяць це буде 5,4 млн грн! А це вже не шуткі», – звертається ініціатор ідеї до 9 тис. своїх підписників. Луцькі волонтери, надихнувшись ідеєю проєкту «Відправ Франка на фронт», пропонують скласти компанію Каменяру і відправити з ним ще й волинянку Лесю Українку, а точніше – 200-гривневу купюру [4].

Швидкість заповнення збору залежить від багатьох чинників, у тому числі від рівня довіри громадян до організатора збору. Бачимо такі випадки, як закриття багатомільйонних зборів за кілька годин (!), як, наприклад, збори на телеграм-каналі «Николаевский Ванёк» та інші.

Пояснення психологічних причин активізації благодійної допомоги лежить у царині політичної психології, яка наголошує: роблячи донат, людина відчуває свою причетність до важливої справи, адже таким чином наближає перемогу України у війні.

Разом з тим існує протилежне явище, коли люди перестають донатити, пояснюючи це не лише погіршенням свого матеріального стану, але й такими причинами, як: корупція у державі; недовіра до волонтерів, які організують збори; втома від війни, яка є наслідком її тривалості та незадоволеними очікуваннями щодо швидких позитивних змін тощо.

Вважаємо, що у цілому розвинена культура донатів засвідчує, що українці є громадянським суспільством, здатним вирішувати нагальні проблеми самостійно, шляхом самоорганізації, не звертаючись до державних органів влади. На думку В. Духневича, у період повоєнного відновлення спільний досвід мобілізації психологічних, матеріальних, економічних ресурсів, пов'язаний з волонтерською діяльністю, має залишитися, а це спонукатиме українців до «більш дбайливого ставлення до громадянського суспільства та усвідомлення можливості простих громадян через різні громадські об'єднання впливати на якість життя. І не лише впливати, але й своїми діями творити цю якість» [5, с. 107].

Отже, в Україні в умовах повномасштабної війни сформувалася культура донатів як важлива складова політичної культури суспільства, яка виявляється в активізації прагнення звичайних українців надавати посильну матеріальну допомогу як Збройним Силам України і забезпечувати потреби української армії, так і різним категоріям населення, яке постраждало від війни, а також фінансувати зооохисну діяльність, підтримувати ініціативи щодо захисту природних і культурних об'єктів тощо. І, хоч практика грошових донатів була поширеною і до повномасштабного вторгнення, саме у період ескалації війни вона набула поширення на фоні потужного спротиву ворогу, консолідації суспільства і бажання українців зробити власний внесок у Перемогу. «Донати наближають Перемогу!» – сильна мотивуюча фраза для багатьох українців.

Список використаних джерел

1. Політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії. Розділ 1. Політичні цінності та політико-ідеологічні орієнтації громадян України в період російської агресії: стан і напрями змін. *Національна безпека і оборона*. 2022. №3-4 (189-190). С. 4-49.
8. Про волонтерську діяльність: Закон України № 3236-VI від 19 квітня 2011 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 42, ст. 435. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення 03.01.2024 р.).
2. Волонтерські організації, які зараз працюють в Україні. Як їм допомогти? *Finance.ua*. 16.02.2024. URL: <https://finance.ua/ua/saving/volonterskie-organizacii-v-ukraine>
3. Маленькі донати для великої Перемоги. *Ukrainer*. 23.6.2022. URL: <https://www.ukrainer.net/mali-donaty-syla/> (дата звернення 03.01.2024 р.).
4. Духневич В. Соціально- та політико-психологічні наслідки впливу широкомасштабної російської агресії на українське суспільство. *Національна безпека і оборона*. 2022. №3-4 (189-190). С. 103-107.

Мельник Людмила Миколаївна

Кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри філософських та політичних наук соціально-гуманітарного факультету.
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-1299-5610

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ У ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ

Починаючи із 2000 років російська пропаганда активно поширювалася не лише в російському та українському суспільствах, а й по всьому світу, в основному через російську культуру. Проте, якщо до 2013 року ніяких дій з боку української влади щодо протидії роспропаганди не приймалося, то починаючи із анексії Криму було прийнято ряд заходів. Зокрема, це заборона у 2015 році Верховною Радою трансляцію фільмів і серіалів, які були створені в Російській Федерації після 1991 року. Підкреслимо, що ще восени 2014 року російського контенту в етері українських телеканалів було стільки ж, скільки українського – 41%. Згідно з моніторингом спільноти «Бойкот російського кіно», канал «Україна» показував 87% російського продукту, НТН – 71%, «Інтер» – 67% [1].

На жаль, міжнародна дипломатія, вчасно не надала належної оцінки пропагандистській машині Росії і це спричинило пробудження кровожерливого